

wordt gebruikt om een nat gebied met waterplanten aan te leggen.

- *Wasserij* wordt een *hortus conclusus*. Het is een antwoord op de vraag naar een beschermde buitenruimte te midden van de open groene grasvelden van Caritas. Louter de gevels blijven behouden. Binnenmuren worden verwijderd en vensters worden afgesloten (met hier en daar een opening voor vogels). De omsloten buitenruimte wordt ingericht als paradijsstuin met waterfontein, bloemenperken, fruitbomen, moestuin, vogelnestjes en zitbankjes.

De reeks werkgroepen met artsen, directie, personeel én patiënten zette het denken in beweging waar financieel- en bouwtechnische obstakels het tot stilstand gebracht hadden.

Een subsidieregeling was de belangrijkste drijfveer voor de *tabula rasa*. Als de kostprijs voor renovatie 75% is van de nieuwbouwkost dan subsidieert VIPA enkel nieuwbouw. Een andere motivatie was dat het paviljoenmodel zware personeelslast met zich meebrengt aangezien weinig functies gedeeld worden. Verwonderlijk is dat ook de betrokken architect adviseerde dat technisch niets meer aan te vangen was met de gebouwen.

De euthanasie van het zorgergoed is vanuit architecturaal standpunt nochtans een bevreemdende situatie. De paviljoenen, daterend uit 1908, zijn compacte casco-volumes van twee of drie bouwlagen. Het open grondplan maakt herindelings heel gemakkelijk. De historische gebouwen beantwoorden hiermee als geen ander aan de maxime die de eerste Vlaams Bouwmeester bOb Van Reeth aan de architectuur oplegde: duurzaam bouwen ligt in het vormgeven van intelligente ruïnes.

De duurzame architectuur werd er zo na met de grond gelijk gemaakt ten voordele van weinig inspirerende bouwwerken. Zo vormen de paviljoenen in Caritas daterend uit het eind van de twintigste eeuw een waaier van doodlopende en spiegelende ziekenhuisgangen. Verpleegposten of zithoeken zijn de knooppunten van een schier oneindig gangenstelsel. Het grillige grondplan laat geen enkele aanpassing toe behalve het aanbouwen van telkens een nieuw stukje gang.

De idee van een intelligente ruïne wordt binnen Caritas niet alleen figuurlijk toegepast in termen van hergebruik (Lente en Jericho), maar ook letterlijk in het geval van Sint-Jozef en Wasserij. Ook zonder programma is het waard om erfgoed te redden van sloop. Ruïnes van kerken en kastelen spreken tot de verbeelding van jong en oud. Een ruïne heeft genoeg aan haar eigen nutteloosheid. Haar povere bestaansreden ligt in het stil getuigen van een vervlogen geschiedenis.

Het voortschrijdend inzicht ontwikkelde spontaan de hinderlijke restanten van het verleden tot stapsteen naar het psychiatrisch centrum van de toekomst. De sleutel werd gevonden in de werkgroepen. Iedereen begreep dat een update van de eeuwenoude gebouwen wellicht moeilijk en duur is binnen de huidige hygiëne- en veiligheidsnormen bij residentiële opname. Maar iedereen wist evengoed dat het psychiatrisch centrum van de toekomst niet alleen uit beddenhuizen bestaat.

Gideon Boie en Fie Vandamme

Bavo / Faculteit Architectuur KU Leuven

Artikel geschreven in de marge van ontwerpend onderzoek naar het masterplan voor PC Caritas in Melle.

